

ZMIANY W PRODUKCJI I SPOŻYCIU TŁUSZCZÓW I OLEJÓW JADALNYCH NA ŚWIECIE

Informacja opracowana na podstawie artykułu Duncana
Ridlera z Monthly Bulletin of Agricultural Economics and
Statistics vol. VIII, Nr 2, 1959

Autor artykułu podaje dane dotyczące światowej produkcji tłuszczów i olejów jadalnych za lata 1953—1958 szczegółowo, oraz przeciętne z lat 1933—38 i 1948—52. Zdaniem jego dane dotyczące roku 1958 mogą być

Tabela 1

Światowa produkcja tłuszczów i olejów jadalnych
(według rodzaju tłuszczu)

Rodzaj tłuszczów	Produkcja roczna w tysiącach ton							
	1934—38 przecięt- nie	1948—52 przecięt- nie	1953	1954	1955	1956	1957	1958a
Ogółem.								
Światowa produkcja b	18 732	21 480	23 556	24 966	25 728	26 894	27 894	27 997
Wskaźnik wzrostu	100	115	126	133	137	144	149	150
w tym:								
Masło i ghee d	3 704	3 334	3 669	3 762	3 803	3 975	4 069	4 266
Wskaźnik wzrostu	100	90	99	102	103	107	108	115
Słonina i smalec	3 030	3 311	3 551	3 636	3 890	4 059	4 025	4 116
Wskaźnik wzrostu	100	109	117	120	128	134	133	136
Razem roślinne oleje jadalne	7 075	8 930	9 735	10 508	10 823	11 098	12 118	12 290
Wskaźnik wzrostu	100	126	138	149	153	157	171	174
Inne tłuszcze jadalne i uży- wane do wyrobu mydeł	2 698	3 560	4 099	4 259	4 369	4 688	4 715	4 649
Wskaźnik wzrostu	100	132	152	158	162	174	175	172
Tłuszcz rybi b								
i z fok c	274	243	293	358	364	381	327	280
Wskaźnik wzrostu	100	89	107	131	132	139	119	102

a dane szacunkowe,

b Dane obejmują również produkcję tłuszczów w ZSRR, Krajach Demokracji Ludowej i Chinach,

c bez tranu

d ghee — rodzaj płynnego sklarowanego masła, używanego we wschodnich Indiach wytwarzanego z mleka krowiego i bawolic,

przyjmowane jako orientacja o tendencjach rozwojowych produkcji i spożycia tłuszczów i olejów jadalnych w ciągu najbliższych lat.

Na podstawie danych przytoczonych przez autora opracowano dodatkowo wskaźniki wzrostu produkcji poszczególnych rodzajów tłuszczów.

Światowa produkcja tłuszczów i olejów przeznaczonych w całości lub częściowo na spożycie wzrosła z 19 mln ton (dane przedwojenne) do blisko 28 mln ton w 1958 r. Należy przy tym podkreślić, że tendencja wzrostu produkcji wydaje się trwała. Autor szacuje roczną podaż na głowę ludności do roku 1950¹ na wysokości 10 kg. Od tego czasu spożycie wzrosło do około 11 kg. Tej tendencji wzrostu towarzyszy bardziej równomierne rozłożenie światowej produkcji w całości i na głowę ludności, ponieważ — zdaniem autora — wzrost konsumpcji jest szybszy w rejonach niższego spożycia tłuszczów i olejów. Mimo to istnieją nadal ogromne różnice między poszczególnymi rejonami, a mianowicie między Stanami Zjednoczonymi, Europą Zachodnią i Australią z jednej strony (20 kg na głowę ludności), a Afryką i Azją z drugiej strony (około 5 kg).

Z poszczególnych rodzajów tłuszczów szczególnie wysoki wskaźnik wzrostu wykazuje grupa olejów jadalnych (174% w roku 1958 w stosunku do przeciętnej z lat 1933—1938). W grupie tej w latach badanych zmienia się znaczenie poszczególnych olejów. Na pierwsze miejsce w światowym rynku wysuwa się produkcja oleju sojowego, oleju z orzeszka ziemnego, szybko wzrasta również udział oleju słonecznikowego.

Zmiany w strukturze olejów jadalnych obrazuje tabela 2, opracowana na podstawie liczb przytoczonych przez Ridlera.

Tabela 2

**Wskaźniki wzrostu i udział poszczególnych olejów jadalnych
w latach 1933—1938 i 1958**

Oleje według pochodzenia	Przeciętna z lat 1933—38		Produkcja w 1958 r.	
	Wskaźnik wzrostu	Udział w %%	Wskaźnik wzrostu	Udział w %%
Sojowy	100	12,8	324,6	24,0
Orzeszka ziemnego	100	22,9	145,4	19,2
Rzepakowy	100	17,5	157,4	15,9
Nasion bawełny	100	17,7	143,1	14,6
Oliwkowy	100	13,5	125,7	9,7
Sezamowy	100	7,9	102,3	4,6
Słonecznikowy	100	6,7	283,9	10,9
Kukurydzowy	100	1,0	183,6	1,1
Razem grupa olejów jadalnych	100	100,0	173,7	100,0

Obok wzrostu produkcji tłuszczów i olejów na skutek zwiększenia masy produkcyjnej surowców, autor podkreśla ogromne możliwości zwiększenia ilości produkowanych tłuszczów na drodze udoskonalenia technologii procesów ekstrakcji olejów oraz możliwości rozszerzenia zakresu wykorzystywania niektórych nasion do produkcji olejów.

¹ Dane nie obejmują Związku Radzieckiego, Krajów Demokracji Ludowej i Chin.

O udziale poszczególnych części świata w światowej produkcji tłuszczów informują dane w tabeli 3.

Tabela 3

Światowa produkcja tłuszczów i olejów jadalnych
(według części świata i głównych producentów)

Wyszczególnienie	Produkcja roczna w tysiącach ton							
	1933—38	1948—52	1953	1954	1955	1956	1957	1958
Ogółem światowa produkcja	18 732	21 480	23 556	24 966	25 728	26 894	27 835	27 997
Półn. i Środkowa Ameryka	3 326	5 387	6 002	6 109	6 548	6 996	7 039	6 931
w tym Stany Zjedn.	2 952	4 866	5 413	5 454	5 833	6 217	6 228	6 085
Południowa Ameryka	678	1 086	1 066	1 092	1 114	1 313	1 308	1 376
Azja	7 081	6 962	7 358	7 672	8 239	8 128	8 431	8 053
w tym:								
Indie	1 768	1 760	1 738	1 882	2 094	1 881	2 023	1 998
Chiny	3 108	2 934	3 092	3 102	3 297	3 309	3 459	3 415
Afryka	1 734	2 087	2 291	2 973	2 322	2 483	2 497	2 659
Europa	3 835	3 736	4 106	4 673	4 594	4 474	4 804	5 019
w tym:								
Europa Zachodnia	3 053	3 046	3 184	3 779	3 610	3 510	3 837	4 005
Europa Wschodnia ^a	782	690	922	894	984	964	967	1 014
ZSRR	1 083	1 323	1 749	1 946	1 901	2 443	2 691	2 900
Oceania	559	552	644	637	677	723	720	728
Antarktyda ^b	436	347	340	364	333	334	345	331

^a Terminu „Europa Wschodnia” autor używa do wyróżnienia Krajów Demokracji Ludowych.

^b Tłuszcz z wieloryba.

Udział Ameryki Północnej i Środkowej w światowej produkcji tłuszczów i olejów jadalnych wynosił w 1958 r. 25%, z czego na produkcję Stanów Zjednoczonych przypada 22%, Azja jako całość jest pierwszym producentem świata (29%), w tym Chiny dają 12 a Indie 8% światowej produkcji. Produkcja całej Europy stanowi 18% światowej produkcji tłuszczów i olejów, z czego na „Europę Zachodnią”¹ przypada 14%. Produkcja Związku Radzieckiego wynosi 10% światowej produkcji tłuszczów i olejów w 1958 r.

Omawiając zagadnienie poziomu spożycia tłuszczów i olejów na głowę ludności autor przytacza dane odnośnie przeciętnego poziomu spożycia w latach 1934—38, 1948—52 i 1955—57 (tab. 4).

Na podstawie tych liczb autor rozpatruje trzy zagadnienia: różnicę w poziomie spożycia, zagadnienie pułapu spożycia osiągniętego w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Australii i Europie Zachodniej oraz zagadnienia perspektyw przemysłu tłuszczowego.

Omawiając pierwsze zagadnienie autor podkreśla ogromne różnice w poziomie spożycia różnych krajów. Przez cały okres badany można

¹ Termin „Europa Zachodnia” używany przez Ridlera obejmuje całą Europę bez Krajów Demokracji Ludowej i europejskiej części Związku Radzieckiego.

Tabela 4

**Produkcja, bilans towarowy i spożycie tłuszczów i olejów jadalnych
porównanie przeciętnych w latach 1934—38, 1948—52, 1955—57**

Rejony	Produkcja ^a				Import netto ⁺ ^b lub eksport —				Spożycie ogółem				Spożycie na głowę ludności									
	1934—1938		1948—1952		1934—1938		1948—1952		1934—1938		1948—1952		1934—1938		1948—1952		1934—1938		1948—1952		1955—1957	
	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1934—1938	1948—1952	1955—1957	1955—1957
Ogółem	13,8	16,5	20,2		+ 0,6	— 0,3	— 0,2	14,3	16,2	19,9	10,3	9,8	10,9	10,3	9,8	10,3	9,8	10,3	9,8	10,3	10,9	10,9
Europa Zachodnia	3,1	3,0	3,7		+ 2,9	+ 2,7	+ 3,6	6,0	5,7	7,3	21,7	19,8	23,1	21,7	19,8	21,7	19,8	21,7	19,8	21,7	23,1	23,1
Ameryka Północna	3,1	5,1	6,5		+ 0,7	— 0,3	— 1,4	3,8	4,8	5,1	27,1	28,7	27,3	27,1	28,7	27,1	28,7	27,1	28,7	27,1	27,3	27,3
Ameryka Łacińska	0,9	1,4	1,6		.	.	+ 0,3	0,9	1,4	1,9	7,1	8,6	10,4	7,1	8,6	7,1	8,6	7,1	8,6	7,1	10,4	10,4
Afryka	1,7	2,1	2,4		— 0,9	— 1,0	— 1,2	0,8	1,1	1,2	5,0	5,3	5,2	5,0	5,3	5,0	5,3	5,0	5,3	5,0	5,2	5,2
Azja	4,0	4,0	4,9		— 1,3	— 1,0	— 0,7	2,6	3,1	4,2	3,9	3,7	4,7	3,9	3,7	3,9	3,7	3,9	3,7	3,9	4,7	4,7
Oceania	0,6	0,6	0,7		— 0,3	— 0,3	— 0,4	0,2	0,2	0,3	22,4	17,8	18,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	17,8	18,1
Antarktyda	0,4	0,3	0,3		— 0,4	— 0,3	— 0,3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

w milionach ton

w kilogramach

^a Dane nie obejmują ZSRR, Krajów Demokracji Ludowej i Chin.

^b Bilans importu i eksportu z uwzględnieniem Chin, ZSRR i Krajów Demokracji Ludowej.

obserwować wysoki poziom spożycia tłuszczów w Europie Zachodniej i w tych rejonach, gdzie przeważająca część ludności odżywia się na sposób europejski. W pozostałych częściach świata spożycie osiąga tylko połowę, a nawet i czwartą część europejskiego poziomu spożycia. Niski poziom spożycia tłuszczów częściowo rekompensowany jest przez spożycie ziarn roślin o wyższej zawartości tłuszczów. Zdaniem autora niższy poziom spożycia może być częściowo uzasadniony różnicami klimatycznymi, ale co autor szczególnie podkreśla, niskie spożycie jest wynikiem niskiego poziomu dochodu narodowego. Wysoki poziom spożycia tłuszczów idzie w parze z wysokim poziomem tego dochodu.

Przytaczając kraje, w których w ostatnich latach obserwujemy znaczny wzrost spożycia, autor wymienia kraje Ameryki Łacińskiej (z 7 do 10 kg) i Związku Radzieckiego (do 13 kg).

Omawiając zagadnienie pułapu poziomu spożycia osiągniętego przez Stany Zjednoczone, Kanadę, Australię, Nową Zelandię i część krajów Europy Zachodniej autor dochodzi do wniosku, że nie należy oczekiwać większych zmian w poziomie spożycia na głowę ludności w tych krajach, że popyt na tłuszcze i oleje jadalne będzie w tych krajach w przyszłości ściśle skorelowany z przyrostem naturalnym i tym samym wzrastać będzie znacznie wolniej.

Omawiając zagadnienie rozwoju i perspektywy przemysłu tłuszczowego autor przytacza dane odnośnie wzrostu produkcji margaryny.

Tabela 5

Światowa produkcja margaryny w latach 1950—1957 oraz udział poszczególnych krajów w produkcji z roku 1957

Kraje produkujące	Prze- ciętna w 1950— 1954	1955	1956	1957	Udział procentowy w 1957	Wzrost produk- cji w % prze- ciętnej 1950— 1954
		w tysiącach ton			w procentach	
Europa Zachodnia	1 539	1 831	1 932	1 895	50	123
ZSRR i Kraje Demokracji Lud.	468	673	724	750	20	161
USA i Kanada	586	662	678	722	19	123
Indie	194	264	259	325	8	168
Pozostałe obszary	96	125	106	133	3	138
Razem światowa produkcja	2 880	3 555	3 699	3 825	100	133

Produkcja margaryny jest obecnie działem przemysłu, który zużywa podstawową masę tłuszczów i olejów jako surowca. Produkcja światowa wzrosła dwukrotnie do roku 1952 w stosunku do przedwojennej. W roku 1957 wzrost produkcji osiągnął już tylko 3,5% w stosunku do poprzedniego roku, a dane dla roku 1958 nie pozwalają przewidywać dalszego poważniejszego wzrostu produkcji. Słabszy wzrost produkcji margaryny w ostatnich latach jest ściśle związany ze znaczną podażą taniego masła w krajach europejskich.

W Niemczech Zachodnich, Wielkiej Brytanii i Holandii produkcja margaryny w roku 1958 spadła w stosunku do poprzedniego roku. W pozostałych rejonach produkcja margaryny wzrasta i — zdaniem autora — nie jest prawdopodobne, aby sytuacja na rynku masła mogła wpłynąć na zmniejszenie zapotrzebowania na margarynę.

Na zakończenie autor podaje przewidywania dotyczące bilansu popytu i podaży tłuszczów i olejów na najbliższą przyszłość. Wielkość popytu w krajach wysokiego poziomu spożycia będzie prawdopodobnie powoli spadać z uwagi na osiągnięty pułap spożycia tłuszczów na głowę ludności i na relatywnie wolniejszy wzrost zaludnienia. Tendencje wzrostu spożycia w innych częściach świata będą prawdopodobnie utrzymywać się, a wzrastający popyt w Azji, Ameryce Łacińskiej i Związku Radzieckim przypuszczalnie będzie kompensował wolniejsze tempo wzrostu w Europie i Ameryce Północnej.

Należy przewidywać dalszy poważny wzrost podaży tłuszczów. Szczególnie trwały wydaje się wzrost produkcji w Ameryce Północnej. Warunki w Afryce — zdaniem autora — sprzyjają długotrwałemu zwiększeniu podaży. Plany perspektywiczne w Indiach, Chinach i Związku Radzieckim przewidują znaczny wzrost produkcji tłuszczów. Jako dodatkową przyczynę zapowiadającego się wzrostu podaży autor wymienia fakt, że w szeregu krajów należy spodziewać się znacznego wzrostu plonów na skutek dużego postępu agrotechniki, co pociągnie za sobą prawdopodobnie wzrost znaczenia tych krajów jako producentów. Zwiększenie produkcji na eksport dotyczyć będzie w pierwszym rzędzie orzeszka ziemnego, soi i palmy kokosowej. W krajach, które zwiększają swą produkcję przede wszystkim na potrzeby rynku wewnętrznego, obok wymienionych trzech roślin należy przewidywać wzrost produkcji rzepaku, słonecznika i większego wykorzystania nasion bawełny.

Nie należy natomiast oczekiwać znacznego wzrostu podaży masła. Kraje o rozwiniętym przemyśle tłuszczowym, w szczególności kraje Europy Zachodniej nie mogą oczekiwać ani zwiększenia masy surowców ani rozszerzenia źródeł nabycia tych surowców. Należy bowiem spodziewać się, że przemysł krajów zacofanych dążyć będzie do rozwinięcia przetwórstwa i eksportu raczej olejów niż surowców.

opr. H. M.